

İşkodra Mezarımız Olacak Ama Asla Utancımız Olmayacak Kastamonu Aslanı

— Sami Biber · 08 Haziran 2022

“ İŞKODRA MEZARIMIZ OLCAK AMA ASLA UTANCIMIZ OLMAYACAK” / KASTAMONU ASLANI
ŞEHİT HASAN RIZA PAŞA / HAIN ESAT TOPTANÎ PAŞA---2. BÖLÜM ---

Hasan Rıza Paşa kimdi?

Hasan Rıza Paşa 1871 yılında Kastamonu ilimizin Tosya İlçesinde dünyaya geldi. Babası Bağdat ve Kastamonu valilikleri yapmış olan Namık Paşa 'dır.

İlkokulu muhtemelen İstanbul'da bitirdi. Daha sonra sırasıyla Beşiktaş Askeri Rüştüyesi'ni ve Bursa Askeri İdadisi'ni bitirdi. 1889 yılında girdiği Mekteb-i Harbiye'den 1892 yılında mezun oldu. 1895 yılında kurmay yüzbaşı olarak orduya katıldı.

Tophane ve Okullar Nazırı Mustafa Zeki Paşa'nın kızı Ayşe Saibe Hanımefendi ile evlendi ve bu evlilikten dört çocuğu oldu.

Mekteb-i Harbiye'den mezun olunca, Kurmay Görevleri Muallimi Mahmud Muhtar Paşa tarafından Muallim Muavini olarak görevlendirildi. 1897 Osmanlı- Yunan Savaşı'nda isteği üzerine, Alasonya Ordusu'nda kurmaylık görevine atandı ve 7 Ekim 1897 tarihinde kolağası (kıdemli yüzbaşı) rütbesine terfi etti. 21 Ağustos 1898 tarihinde binbaşı ve 18 Nisan 1899 tarihinde Kaymakam rütbesine terfi etti.

Almanya'dan dönüşünde Alman yetkili makamları onun hakkında “Türk Ordusu Genel Kurmay Başkanlığını rahatlıkla idare edebilir.” Raporu gönderdi Osmanlı Devletine..

Almanya'dan döndükten sonra, 8 Nisan 1903 tarihinde Genelkurmay Başkanlığı'nda görevlendirildi. 6 Ağustos 1903 tarihinde Miriliva (Tuğgeneral) rütbesine terfi etti. 31 Ocak 1904 tarihinde Genelkurmay görevi ile ilişkisi kesilmeden Harp Akademileri Tabiye Uygulaması vazifeleri öğretmenliğine atandı. 12 Eylül 1904 tarihinde Yüksek Askeri Teftiş Kurulu üyeliğine atandı. 10 Aralık 1906 tarihinde Ferik (Tümgeneral/ Korgeneral karşılığı bir rütbe) rütbesine terfi etti.

II.Meşruiyet'in ilanından sonra Edirne 'deki 2. Ordu komutasındaki 20. Nizamiye Tümen Komutanlığı'na atandı. 26 Eylül 1908 tarihinde 2. Ordu Kurmay Başkanlığı görevine atandı.

İttihat ve Terakki Hükûmeti tarafından çıkarılan Tasfiye-i Rütbe Kanunu gereğince 19 Ağustos 1909 tarihinde Kaymakam (Yarbay) rütbesine tenzil edildi.(Rütbesi indirildi.) 4 Ekim 1909 tarihinde Genelkurmay 3. Şube'de görevlendirildi.

21 Mart 1910 tarihinde tekrar Miralay rütbesine terfi etti ve 6. Ordu Kurmay Başkanlığı'na atandı ve Bağdat'a gitti. 6. Ordu Kurmay Başkanlığı'na devam etmekle beraber, 22 Haziran 1910 tarihinde

Bağdat'taki 11. Nizamiye Tümen Komutanlığı'na da atanarak her iki görevi birlikte yürüttü. Daha sonra 4. Ordu Kurmay Başkanlığı'ndan istifa ederek 21 Nisan 1911 tarihinde İstanbul'a döndü. 23 Mayıs 1911 tarihinde, İstanbul ve Çanakkale Boğazları ile Selanik ve İzmir limanlarının tahkimi için kurulan komisyona memur edildi.

1911 yılında, Malisör Ayaklanması 'nda(Osmanlı döneminde Katolik Arnavutlara Malisör Deniliyordu.) Batı Ordusu Komutanlığı ile İşkodra'ya giden Birinci Ferik Abdullah Paşa'nın Kurmay Başkanı olarak atandıysa da bu görevden istifa etti. 19 Temmuz 1911 tarihinde, Müstakil 24. İşkodra Nizamiye Tümeni Komutanlığı'na atandı.

İşkodra Valisi Hayri Bey'in görevden alınmasıyla, 27 Mart 1912 tarihinde İşkodra Valiliği'ne tayin edildi. Birinci Balkan Savaşı'nın başlamasıyla İşkodra şehrini Karadağ Ordusu'na karşı savundu. İşkodra Kuşatasındaki üstün başarısından dolayı tekrar Mirliya rütbesine terfi ettiğine dair Padişah emri çıktıysa da bu haberi öğrenmeden aynı günün akşamı bir suikast sonucu öldürüldü.

Hasan Rıza Bey, harp ilanından ve kale etrafında muharebeler başladıktan sonra da barış zamanındaki ikametgâhını muhafaza etmişti.

[İşkodra'nın savunulmasında Hasan Rıza Paşa komutasındaki ordumuz Karadağ ve Sırlar'a karşı çok büyük başarılar elde etmiş ağır kayıplar verdirmişlerdi. Bu sebeple 27 Kasım 1913'de Sırlar Hasan Rıza Paşa'ya müracaat ederek ateşkes istemişlerdi. Bu ateşkes elbette ki Türk tarafının da işine geldiği için kabul edilmişti. Bahsettiğim barış dönemi işte budur.]

Kısaca Hasan Rıza Paşa şehirdeki evinde oturuyordu. Karargahını ise Karadağlıların asli taarruzlarını yönettikleri Kır Mıntıkasına (Doğu Bölgesi'ne) Kakarik Muharebeleri'nden sonra nakletmişti. Kendisi genel olarak asıl mevziin hemen gerisinde bulunan o bölgedeki karargâhında yatıp kalkıyordu.

27 Ocak 1913 günü midesi bozuldu. Birkaç gün istirahat ve tedavi için şehirdeki evine geldi. Bugünlerde Karadağlılar ve Sırlar aleyhine dışarıdaki tek mil Arnavutları ayaklandırmak için uğraşıyordu. Müslüman Arnavutlar zaten Türklerin tarafında yer almışlardı. Mesele Katolik olanlardı. Çünkü bunlar, daha önceleri düşmanlarla birleşmişlerdi. Bunları, Karadağlılardan ayırmak ve aleyhlerine hareket ettirmek büyük bir işti. Bunu sağlayabilirse çok büyük bir avantaj elde edecekti.

Hasan Rıza Bey, Katolik reislerine ve münevverlerine İslavlar kazanırlarsa, Arnavutluk için doğacak tehlikeleri söylüyor, örnekleri gösteriyordu. Osmanlı Hükümeti'nin bundan sonraki bütün fedakârlığı Arnavutluk hesabına ve çıkarlarına yapacağını anlatıyordu. Arnavutlar da tehlikeyi görüyorlardı. Katoliklerin başında olan papazlar bu konuda çalışmaya yöneldiler.

İşkodra Başpiskoposu, işe, bir resmiyet vermek suretiyle başlamak için Arnavutluk namına Hasan Rıza Bey'den şahsen teminat istiyordu. Başpiskoposun en önemli şartı, Osmanlı Hükümeti' nin Arnavutluk hesabına çalıştığıнын belirti ve işareti olmak üzere eski kaleye Osmanlı bayrağının altına 'bir Arnavutluk bayrağı çekmek idi.

Hasan Rıza Bey teknil Malisörlerin ve Katolik Arnavutların Sırp ve Karadağlılar aleyhine silah kullanmaları şartıyla bu teklifleri kabul edeceğini söyledi.

Ayrıntıların kararlaştırılması, Derviş Tepesi'nde bir barakada yapılacak görüşmeye ertelendi. Burası, تنها, dağın başında bir yerdi.

13 Ocak 1913 Perşembe günü, saat 15.20' de, Hasan Rıza Paşa'nın evine gelecek olan Papaz, Paşa tarafından, verilecek talimatla, İşkodra 'nın güneyine, Zadrıma ve Nanaşat'a gidecek ve Sırlar aleyhine ayaklanma hazırlığına başlayacaktı.

O gün, Haşan Rıza Paşa, Derviş Tepelerini inceden inceye denetlerken randevu zamanını aksattı, evine geç geldi. Güneş batmıştı. Bir müddet sonra, Esat Toptanı Paşa 'nın Emir Subayı Beykozlu Teğmen Mes'ut geldi. Papaz'ın, Esat Paşa'nın evinde beklediğini söyledi ve Esat Paşa, Papaz'la buraya mı gelsin, yoksa kendilerinin mi gideceklerini sordu.

Hasan Rıza Bey, kalktı, odasında bulunan Kolağası Abdurrahman Nafız Bey'e bir saat sonra geleceğini söyledi. Mes'ut Efendi ile beraber, 150 metre uzaklıkta olan Esat Paşa'nın evine gitti.

Hasan Rıza Bey'in, evden yalnız çıkmak âdeti, değildi! Evin alt katında bulunan emir subayına ve yanındaki erlere haber vermeden ve görünmeden gitti. Her iki ev hemen hemen karşı karşıyaydı, Ortada geniş bir alan vardı.

Saat 18.45'te, iki evin arasında birbiri arkasından iki silah patladı. Biraz aralıkla bir silah daha patladı. Hasan Rıza Bey'in evindekiler dışarıya fırladılar. Esat Paşa'nın evine doğru 'koştular.

Hava çok karanlıktı. Sokaklarda lamba olmadığından önlerindeki ve yanlarındakini görmek imkansızdı. Her iki evin arasında Hasan Rıza Bey yaralı olarak sırt üstü yatmış halde bulundu. Karşı koymak için tabancasını kılıfından çıkarmış, fakat ateşlemeye kudreti kalmadığından ateş edememişti. Evine getirildi, hemen tedavisine başlandı. İlk sözü şu oldu: "Yolda gelirken karşıma üç kişi çıktı. Ortalık çok karanlık olduğundan tanıyamadım. Çok yakınımından geçen bu adamlar, yüzüme bakıp, birisi iki defa, diğer birisi de, yere düştükten sonra bir defa tabanca ile ateş ettiler. Üçüncüsü atmadı. Nereye kaçtıklarını görmedim..."

Haşan Rıza Bey, ilk pansumanım müteakip yaralarının verdiği şiddetli acılara göğüs germiş, durumunun fenalığını etrafındakilere belli etmemeye çalışmıştı. Hatta bazı şakalaşmalarda da bulunmuştu. Örneğin, Kakarik Muharebesinde sağ elini kaybeden Teğmen Kemal'e; "Kemal, senin bir yaran var, benim üç yaram var, ben senden daha bahtiyarım..." dedi.

Bir müddet sonra Esat Toptanî Paşa geldi; Gözleri yaşlıydı. Hasan Rıza Bey, Esat Paşa'yı görünce; 'Buyurun Paşa Hazretleri...' dedi. Kahve getirilmesini emretti. Esat Paşa pek fazla oturmadı, çıktı. Odanın önünde bazı subaylar, özellikle, 70 nci Alay Komutanı Binbaşı Hamdi Bey, Esat Paşa'ya çattılar, hiddetli ve heyecanlı sözler yükseldi. Yattığı yerden bu sesleri işiten Hasan Rıza Bey : "Herkesin vazifesi ordunun ve Kale' nin şeref ve namusunu düşünmektir. Benim şahsım konuşulamaz, ben ölürsem Allahım'a kavuşacağım, kalırsam âlem arasında alnım açık gezeceğim..." dedi, haber gönderdi ve onları susturdu.

Ziyaretine gelen İşkodra ağalarından ve kendisine yakın dostlarından Aluş Ağa Luhey'e : "Aluş Ağa, böyle mukaddermiş, sen bu kanı bırakma..." dedi. Yanındakilere ve ziyaretine gelenlere, savunmada sebat ve metanet gösterilmesini tavsiye ediyor, kale için bundan başka kurtuluş yolu olmadığını söylüyordu.

İstiraplarının azalması ve uyuması için doktorlar kafein şırınga ettiler. Bir müddet uyudu. Uyanır uyanmaz ilk sözleri, mıntıkalara ertesi gün sevk olunacak cephaneler hakkında talimat vermek oldu.

Operatör Kolağası Kolonyalı Zihni Bey, Hasan Rıza Bey'in, nabzının düştüğünü, yaşamak ihtimalinin olmadığını, vasiyetinin alınmasını Abdurrahman Nafız Bey'e önerdi. Fakat bunu, kendisine nakletmek çok zordu. Yalnız : "Beyefendi, doktorlar zatıalinizi vazife ile uğraşmaktan menediyorlar, emir ve komutayı geçici olarak Esat Paşa'ya bırakır mısınız?" dedi.

Hasan Rıza Paşa "Olmaz, berbat eder, batırır; Yazılacak emirlerin altına, Kolordu Komutanı namına Kurmay Başkanı Abdurrahman Nafız imzasını atarsın..." dedi.

Vefatından biraz önce, birkaç kişiden başkasının odadan çıkmasını emretti. Müstahkem Mevki Kurmay Başkanı Keramettin Bey'e, Yasin okunmasını söyledi. Keramettin Bey'in yüksek sesle okumakta olduğu Yasin bitmek üzere iken Hasan Rıza Bey de ruhunu teslim etti. O anda saat 22.45 idi. Yaralı olarak yedi saatten fazla yaşamıştı.

Merhumun iki yarası vardı. Her ikisi de arkadan girmiş, önden çıkmıştı. Birisi böbrek ve mideyi delerek, sol memenin dört parmak kadar altından geçmişti. İkincisi, daha aşağıdan ve soldan girmişti. 31 Ocak 1913 Cuma günü düzenlenen merasim ile Hasan Rıza Paşa'nın cenazesi kaldırılarak, İşkodra savunmasında şehit düşen subayların arasına, Paruçâ Camii mezarlığına defnedildi.

Hasan Rıza Paşa'nın mezarı daha sonra 02 Temmuz 1936 tarihinde Komenaj Mezarlığına nakledilerek

ardından 24 Şubat 2007de ise bugün anıtın bulunduğu şehir merkezine törenle taşınmıştır.]

Hasan Rıza Bey'in vurulduğu gün (30 Ocak 1913), rütbesinin Albaylıktan Generalliğe yükseldiği Savunma Bakanı Mahmut Şevket Paşa'nın sonradan gelen terfi yazısıyla öğrenildi ama kendisi bu habere sevinememişti maalesef.

"İşkodra mezarımız olacak ama asla utancımız olmayacak" Demişti. Aynen dediği gibi oldu. Mezarı oldu ama asla utancı olmadı.

Peki Hasan Rıza Paşa'yı Karadağlılar ya da Sırp lar mı vurmuştu? Veya iknaya çalıştığı Hıristiyan Arnavutlar mı?

İşin en acı tarafı da oydu maalesef...

Gelecek bölümde inşallah.